

FN Brno, Pracoviště Porodnice, Neonatologické oddělení

Prenatální, novorozenecké, kojenecké a batolecí období z klinicko-psychologického hlediska

Hana Jahnová

přednášky z předmětu „Dětská klinická psychologie“

22.10. 2021

Kdo k Vám hovoří?

- jednooborová psychologie na FF MU v Brně
- atestace z klinické psychologie, atestace z dětské klinické psychologie - dětská klinická psycholožka
- garantka certifikovaného kurzu „Psychologická vývojová diagnostika“
- 23 let pracuji na neonatologickém oddělení v rámci neonatologické ambulance
- odborná asistentka na Psychologickém ústavu FF MU v Brně
- prezidentka Asociace klinických psychologů ČR
- ke zvolenému tématu se vyjadřuji z pohledu dlouhodobé klinicko-psychologické péče o děti raného věku a jejich rodiče

Téma sdělení

Klinická vývojová psychologie –

- ⊙ přináším pohled k zamyšlení na daná témata období raného věku s respektem k vývojové psychologii (k teoriím duševního vývoje – Freuda, Piageta, Ericksona Mahlerové)

Cílem mého sdělení je

- ⊙ upozornit na přístup k teoretickým východiskům daného tématu z pohledu
  - dítěte
  - rodičů
  - odborníků, kteří s dětmi v tomto věku a s rodiči pracují

Témata sdělení

- 1. Vývojová období raného věku (klinická vývojová psychologie)
- 2. Schéma klinicko - psychologické péče o dítě a jeho rodiče
- 3. Předčasný porod jako potenciálně traumatizující situace
- 4. Perinatologie obecně

Cíle první části sdělení –
vývojová období raného věku, klinická vývojová psychologie,
klinicko-psychologická problematika raného věku

- informovat o jednotlivých vývojových obdobích raného věku a tím podpořit psychologický přístup k rodičům, nejen předčasně narozených dětí
- upozornit na důležitost pravidelného režimu, rituálů a kojení v raném věku

Vývojová období raného věku

- Prenatální období
- Novorozenecké období
„období novorozeneckých kolik“
- Kojenecké období
„období první separační úzkosti“
- Batolecí období
„období dětského negativismu“

Vývojová období raného věku – prenatální období

Prenatální a perinatální psychologie

- zabývá se vývojem dítěte od početí
- vědecky orientovaný obor, který využívá poznatků neurobiologů o vývoji organizace mozku, čerpá z neuropsychologie, epigenetiky, psychoneuroendokrinologie a vývojové psychologie
- v roce 1971 ve Vídni Gustav Hans Greber založil „Mezinárodní společnost pro prenatální a perinatální psychologii a medicínu“, je aktivní dodnes, významnou osobností je prof. Peter Fedor Freybergh, www.isppm.de
- kanadský psychiatr a psycholog Thomas Verny založil v roce 1981 „Asociaci prenatální a perinatální psychologie a zdraví“, Verny zdůrazňuje důležitost všech vlivů v prenatálním období pro další vývoj dítěte; matku s dítětem považuje za dynamicky se vyvíjející interakční systém, tělo a psychika jsou propojené, vše, co prožívá matka, ovlivňuje i dítě“.
- Verny zdůrazňuje potřebu věnovat se tzv. primární prevenci, kterou vztahuje k době plánování rodičovství, početí a těhotenství

Vývojová období raného věku – prenatální období

Bonding

- v češtině připoutání – lepení, čili „opatrovatelskou připravenost“
- 10 kroků podpory k bondingu - z nichž např.

kontakt nejméně 2 hodiny po porodu, kontakt skin to skin, přisátí k bradavce podle tempa a připravenosti obou, eliminace techniky po porodu

Attachment

- vazba mezi matkou a dítětem, tvoří se v průběhu raného období dítěte
- Jistá vazba
- Nejistá vazba – 2 typy –
- dítě je úzkostně připoutané k matce a vyhýbavé
nebo úzkostně připoutané k matce a odmítavé

Prenatální období

- trvá 9 kalendářních a 10 lunárních měsíců, 260- 280 dnů, 40 týdnů
- rozlišujeme:
  - gestační věk (menstruační stáří) – podle prvního dne poslední menstruace
  - embryonální věk – přesně podle dne početí, údaj málo spolehlivý
- prenatální období - doba od oplození do narození dítěte, člení se na 3 období

Prenatální období

- člení se na 3 období:
  - **období germinální (zárodečná, preembryonální)** – od početí do 2. t.g. uhnízdění blastocysty, která vzniká 120 hodin po oplození, 6. den dojde k tzv. nidaci (zahnízdění) vajíčka v sliznici dělohy, vytvoří se embryoblast; uplatňuje se pravidlo „vše nebo nic“, což znamená, že vyvíjející se embryo buď dokáže samo opravit svoje poškození nebo zanikne.
  - **období embryonální** – od 3. do 8.t.g. anatomického věk
  - ve 3.t.g. vznikají tři zárodečné listy - **entoderm** (ze kterého vzniká kůže), **ektoderm** (ze kterého vzniká trávicí a dýchací soustava), **mezoderm** (kostra, svaly, vylučovací, rozmnožovací a oběhová soustava).
  - koncem 6. t.g. je možné pozorovat první známky života, akci primitivního srdce
  - mezi 4. – 8. t.g., když se vyvíjí základy orgánových soustav, je embryo nejcitlivější na teratogenní (toxické) vlivy prostředí, účinky bývají velmi závažné
  - v 1. trimestru nastává nejvíce spontánních potratů

Prenatální období

- člení se na 3 období:
  - **období fetální** - od 9.t.g. anatomického věku - dokončuje se vývoj orgánových systémů, některé začínají fungovat, vytváří se všechny potřebné předpoklady pro budoucí samostatný život plodu

Prenatální období

- Etické otázky v období prenatálního vývoje
  - **Aplikovaná etika** řeší problematiku umělého ukončení těhotenství, vnímání a zamezení bolesti a zacházení s embry
  - byl přijat odborný konsenzus – dítě vnímá bolest od 20. týdne po početí – jedním ze základních principů péče o nenarozené děti.
  - postoje k interrupci bývají často extrémně vyhraněné – „pro choice“ – možnost svobodné volby matky verzu „pro life“ – snaha zachovat život za každou cenu; nalezení společného morálního postoje společnosti je nereálné
  - téma vrozené vývojové vady – příčina není jednoznačně určena; jde většinou o polygenní dědičné poruchy, na jejichž vzniku se podílí více genů nebo multifaktoriálně podmíněné vrozené poruchy, na jejichž vzniku se podílí genetické i negenetické vlivy
  - chromozomální aberace – chybné rozdělení chromozomů - trisomie 21. chromosomu - Downův syndrom; Edwardsův syndrom (18.ch.) nebo Patauův syndrom (13.ch.)

Prenatální období z pohledu dítěte

- lze rozlišit bdělý a spánkový stav
- dítě reaguje na zvukové a vizuální podněty (bleskové světlo apod.), tlak a bolest, zvuky řeči odliší od jiných zvuků; koncem těhotenství pravděpodobně rozlišuje hlas matky od jiných hlasů
- v průběhu těhotenství může zažívat nepříjemné pocity (nadměrný hluk, pohybové omezení)
- krátkodobá paměť funguje – habituace = úbytek reakce na opakování téhož podnětu, na odlišný podnět zareaguje;
- v posledním trimestru dítě pije určité množství plodové vody

Prenatální období

- v posledních dvou měsících je dítě schopné se učit, je aktivní, kontroluje prostředí (mění polohu při změně těla matky)
- dítě určuje do značné míry dobu porodu, aktivně při ní napomáhá (děti se po porodu pohybují vždy ve směru hlavičky – jako za porodu)
- v prenatálním období – schopnost sociální interakce – aktivní kontakt s matkou, matka emocionálně reaguje na jeho pohyby. Dítě vzbuzuje emoce v matce a ta zpětně ovlivňuje emoce dítěte. Možnost komunikace např. fyzickým kontaktem (dotyk), volbou hudby – **prenatální stimulace**, prenatální univerzity

Prenatální období - porod

- **porod** – velmi důležitý vývojový milník v životě všech tří zúčastněných (dítě, matka a otec)
- mnoho způsobů porodu – plánovaný porod – „**porodní plány**“
- porod v termínu (38.-40.t.g.) versus předčasný porod (pod. 37.t.g., 24.t.g. týden viability, 24.-28.t.g. – šedá zóna neonatologie)
- přirozený porod v porodnici
- způsob porodu – vaginálně, metodou císařského řezu, koncem pánevním, apod.
- účast otce u porodu, účast doly u porodu

Prenatální období - porod

- těsně po porodu rozeznáváme **tři fáze reaktivity dítěte**:
  - 1. fáze – trvá 30-120 minut po narození – novorozenec je aktivní, dotýká se matčina těla, snaží se přisát k bradavce
  - 2. fáze – dalších 30 minut až 2 hodiny – nastává útlum a dítě usíná; po 150 minutách všichni novorozenci spí
  - 3. fáze – 2-6 hodin – dítě je opět aktivní
- **rooming in** - pobyt v porodnici
- humanizace porodnictví – „**bonding**“

Zákonitosti novorozeneckého období

Novorozenecké období

trvá prvních šest týdnů věku

Období novorozeneckých kolik

období od narození do tří měsíců věku

Novorozenecké období

- novorozenecké období trvá prvních šest týdnů života dítěte
- těsně po porodu rozeznáváme tři fáze reaktivity novorozence
- je to doba adaptace, během níž se novorozenec přizpůsobuje podmínkám nového prostředí
- těsně po porodu je chování novorozence i matky regulováno biologicky, tedy instinktivně
- novorozenec má vyvinuty všechny základní nepodmíněné reflexy /hledací, sací, polykací, vyměšovací, obranné, orientační, úchopové a polohové/
- učení novorozence je aktivizováno především v rámci sociální interakce, nejvýznamnějším sociálním objektem jsou rodiče

Novorozenecké období

- vytváří se pevný vztah mezi matkou a dítětem – je daný řadou atributů - časným kontaktem, kojením, vzájemným očním i kožním kontaktem apod.
- péče o novorozence má probíhat v souladu s jeho individuálním i biologickým rytmem, uplatňuje se pravidelný denní režim, rituály
- projev novorozence vyvolává a rozvíjí rodičovské chování obou rodičů často určují chování svých rodičů; hovoří se o tzv. selektivní interakci dítěte i rodičů.
- kvalita vztahu mezi matkou a dítětem je dána kvalitou tzv. attachmentu, tzn. primární vazbou mezi matkou a dítětem

Chování novorozeného dítěte

- zralý novorozenec má výrazný svalový tonus a liší se jeho stavy spánku a bdění
- obecně se udává 6 stavů, ve kterých se novorozenec pravidelně nachází:
  - Hluboký spánek** – dech pravidelný, oči zavřené, bez spontánních pohybů, svalový tonus nízký
  - Lehký spánek** - fáze REM spánku – oči zavřené nebo pootevřené, pod víčky rychlé oční pohyby, dech nepravidelný, aktivita nízká, drobné pohyby, změny v mimickém výrazu
  - Dřímota** – přechodný stav mezi spánkem a bděním, oči mohou být otevřené, nízké svalové napětí
  - Klidný bdělý stav** – jasný pohled, dítě se dívá a naslouchá, úroveň aktivity je nízká, střední svalové napětí
  - Aktivní bdělý stav** – oči otevřené, značná pohybová aktivita s velkými pohyby končetin, krátké hlasové projevy
  - Pláč** – oči otevřené nebo zavřené, velká pohybová aktivita, vysoké svalové napětí, slzy, nepravidelný pláč

Novorozenecké období

- **Chování dítěte v poloze na zádech:** celková poloha: převážně asymetrická (tonický šíjový reflex, objevuje se od 18.t.g. a mizí do 6. měsíce věku)
- **Ruce:** pěsti většinou zaťaty
- **Posazování:** pasivní: nadměrný pokles hlavy nazad (trakční test)
- **Sed:** s oporou: hlava trvale pokleslá
- **Poloha na břišku:** hlavu přizpůsobivě otáčí do stran nebo ji na okamžik lehce zvedne
- **Fixace a sledování kroužku zrakem:** zpozoruje opožděně, jen v zorné linii, krátce sleduje
- **Uchopování předmětů na ploše stolku vsedě:** palec flektován do dlaně
- **Redukce spontánní činnosti:** „naslouchá, zpozorní“

Komunikace s novorozencem

- ◎ radost z péče o dítě, profesionální nasazení a zaujetí se projeví ve vztahu k dítěti (povídání k dítěti, oslovení jeho jménem)
- ◎ u předčasně narozených dětí je dána principy vývojové péče (NIDCAP, iniciační dotek, pelíšky Neobed, klokánkování)

Novorozenecké období

Období novorozeneckých kolik

od narození do tří měsíců věku

- projevuje se především neklidem, dráždivostí, zvýšenou plačtivostí a to přesto, že se v rámci denního režimu pro dítě nic nezměnilo a dítě není nemocné. Rodiče tento stav většinou spojují s problémy s vyprazdňováním, s bolestmi břicha, s nadýmáním a také je adekvátně řeší masážemi břicha, nahříváním nebo medikací apod., což je zcela v pořádku, zaživací trakt dítěte postupně vyzrává, zevní prostředí se přizpůsobuje přijaté stravě (mateřskému mléku nebo umělé výživě).
- dítě se nachází ve stereotypním prostředí, které mu poskytují stále stejné pečující osoby, stejné zvuky, vůně a uvědomí si, že nelibé prožitky může projevit. V té době dítě nemá jiný výrazový prostředek než pláč, proto se projevuje pláčem až křikem. Citlivé maminky dokáží rozlišit, zda dítě pláče z hladu, z bolesti a nebo "jen tak".

Novorozenecké období

Období novorozeneckých kolik - pokračování

- většinou pláč bez zjevné příčiny začíná pravidelně v podvečerních hodinách, může se objevovat po sobě několik jdoucích dnů. Rodiče často znejistí, mají obavy o zdraví dítěte. Mohou dítě krmit, nosit, houpat, ale zdánlivě nic nepomáhá, protože dítě se prostě potřebuje vyplakat, potřebuje fyzický kontakt s rodiči a jejich klidnou náručí.
- pro rodiče je to velká zátěž, ne vždy rozumí tomu, proč se dítě po týdnech klidu bez zjevné příčiny mění. Proto je důležité vědět, rozumět tomu, že se každé dítě vyrovnává se zážitkem porodu, že svoje pocity dokáže vyjádřit pouze pláčem a že je potřeba věnovat dítěti patřičnou péči. Pokud rodiče rozumí chování dítěte, lépe tuto situaci „ustojí“. Dítě potřebuje pocit jistoty, bezpečí a to získá prostřednictvím fyzického kontaktu a blízkosti pečující osoby. Je vhodné a důležité povídat si s dítětem v době klidu, hovořit o svých pocitech, vyjadřovat emoce a je nutné dítě chválit, aby cítilo naše přijetí a lásku. Není zcela vhodné s plačícím dítětem v náručí chodit a odvádět jeho pozornost, protože možná přestane plakat, ale má v této situaci zbytečné podněty a své nelibé pocity si neprožije, ale jen odsune.

Zákonitosti kojeneckého období

Kojenecké období

trvá od 7. týdne věku do 1. roku věku

Období první separační úzkosti

trvá od 8. měsíce do 12. měsíce věku

Kojenecké období

- kojenecké období trvá od sedmi týdnů do jednoho roku věku
- v průběhu tohoto období se projeví individuální rozdíly jednotlivých dětí v chování, prožívání a celkovém vývojovém trendu. Toto období je označováno jako **fáze receptivity**, to znamená otevřenosti k okolnímu světu. Dítě akceptuje podněty, které jsou součástí jeho i okolního světa
- v tomto období převažuje potřeba kojence získat ve vztahu ke světu **základní důvěru**, chápat svět jako neohrožující a bezpečný
- pro receptivitu prvního období jsou významné i biologické potřeby, ústa představují pro kontakt s okolím velmi důležitou zónu – dítě vše vkládá do úst
- důležitá je primární potřeba stimulace a potřeba učení, stimulaci lze chápat v tomto období takto:

A - stimulace působí ve smyslu aktivace organismu – přiměřený přívod podnětů

B - stimulace je podmínkou rozvoje individuálních dispozic dítěte – dítě získává novou zkušenost

C - stimulace je základem kontaktu s prostředím – jistota, že svět je bezpečný

Kojenecké období

- spontánní vývoj znamená, že běžná situace je pro rozvoj dítěte za normálních okolností dostačující. Jde především o to, jakým způsobem a v jaké frekvenci jsou podněty dítěti nabízeny
- **období** primárního rozvoje poznávacích procesů je označováno jako **senzomotorické**, hlavní úlohu zde hraje vnímání a motorika. Zrakové vnímání a pohybový vývoj jsou velmi významné pro rozvoj poznávacích procesů, dítě potřebuje s poznávanými podněty manipulovat
- pochopení stability a trvalosti objektů v okolí je důležitým mezníkem v rozvoji poznávacích procesů, je spojeno se získáváním pocitu jistoty a bezpečí, pocitu důvěry, že okolní svět je stabilní
- vývoj v tomto období lze charakterizovat jako období primární diferenciacce a fixace
- dítě preferuje již od narození zvuk lidského hlasu před jakýmkoliv jiným sluchovým podnětem, sluchové vnímání je jedním z předpokladů rozvoje řeči
- v průběhu kojeneckého období si dítě začne uvědomovat samostatnost vlastního těla a jeho aktivit, naučí se chápat svoje citové prožitky jako součást sebe sama

Kojenecké období

- **Období senzomotorické** – tj. vázané na přímé vnímání a motorické akty, na skutečně prováděnou činnost
- od 1 do 4.m – vrozené reflexy a procvičené reakce začíná koordinovat > dívá se na to co má v ruce, čím hýbe, co drží, strká do úst
- od 4. m začíná učení formou „kruhové reakce“ = aktivní reprodukce výsledku, který byl získán náhodou) – předvídá následky svých činností - dítě zatahá za šňůrku nad hlavou a rozhýbe chrastítka, opakuje to záměrně
- od 8. m rozlišuje mezi prostředkem a cílem > odkrývá zakrytý předmět, aby se ho zmocnilo: chápe trvalost v čase

Kojenecké období

- **Chování dítěte v poloze na zádech** – **celková poloha:** převážně symetrická (od 4.m), převaluje se ze zad na břicho a zpět (od 6.m)
- **Ruce:** pěsti otevřeny (od 3.m), hra s prsty (ve 4.m)
- **Nohy:** natahuje je, zvedá vysoko na podložku, chytá rukama, strká do úst (5. – 6.m)
- **Posazování:** aktivní: posadí se bez pomoci na rovné ploše (8. – 9.m)
- **Sed:** s oporou: hlava pevná (5.m)
volný: libovolně dlouho, jistě (9.m)
- **Stoj:** pasivní: držen za ruce (7.m), sám se postaví u opory (9.m), obchází (9. -10.m), stojí na okamžik sám (11.m)
- **Chůze:** jde veden za obě ruce (10.m), samostatná chůze (10.-15.m)
- **Poloha na bříšku:** dostane se do polohy na čtyři (6.m), začíná se plazit (7.m), leze střídavým vzorem (8. – 9.m)

Kojenecké období

- **Fixace a sledování kroužku zrakově:** sleduje v úhlu 180 stupňů a zpět, sleduje do kruhu (3.m)
- **Sahání po předmětech:** sahá oběma rukama (5.m), sahá jednostranně (6.m)
- **Aktivní úchop:** ve střední rovině (5.m), překládá z ruky do ruky (6.m)
- **Manipulace:** aktivně třese chrastítkem (6.m), dává do úst (4.m), dává do úst a kouše (7.m)
- **Uchopování předmětů na ploše stolku vsedě:** obecný vývojový postup: od pasivního úchopu k aktivnímu, od ulnární strany k radiální (6. – 7.m), od dlaně ke špičkám prstů (8.- 9.m)
- **Manipulace u stolečku:** vloží 1 až 2 kostky do hrníčku (11.m), vloží 5 kostek (12.m)

Kojenecké období

- **Porozumění řeči:** reaguje na zavolání jménem, na „ne-ne“ (8.m), dětské hříčky na výzvu (9.m), na výzvu „dej mi“ podá předmět a nepustí (9.- 10m), podá předmět a pustí jej (10. -11.m)
- **Řeč:** duplikace slabik (8. -9.m), 2 slova s významem (9. -10.m), 6 slov s významem (10. – 12m.), rozvinutý „žargon“ (12.m)
- **Sociální projevy:** 1 úsměv (6.-8.týden), úsměv a hlasový projev (3.m), směje se, „povídá“ a plácá na obraz v zrcadle (6.m)

Kojenecké období

Období první separační úzkosti

- děti už kolem 4-6 měsíce začínají rozeznávat osoby blízké a cizí, ale ještě to pro ně není tak zásadní. V tomto období daleko jednodušeji dokáží být s cizí osobou, např. s babičkou. Až do 7. měsíce má dítě pocit, že je s maminkou „jedno tělo, jedna duše“. Po 7. měsíci si dítě začíná uvědomovat samo sebe a maminku zvlášť. Osmým měsícem věku dítě vstupuje do období první separační úzkosti, které trvá s různou intenzitou až do 12. měsíce věku. Toto období se projevuje tím, že pokud maminka opustí místnost, dítě zneklidní, pláče a strachuje se ze ztráty až do jejího příchodu. Dítě v tomto věku nedokáže ještě zpracovat zkušenost, že i když maminka krátce odejde, zase se vrátí. Nedokáže ji zpracovat ani opakovaně, takže při každém odchodu maminky se rozpláče. Vždy má pocit, že se maminka ztratila a nechala ho samotného.

Kojenecké období

Období první separační úzkosti - pokračování

Jaká je vhodná reakce rodičů?

- není vhodné odcházet tajně, je na místě se s ním rozloučit, pohladit ho, říct mu, že se teď o něj bude starat tatínek a že se vrátí třeba ke koupání. Samozřejmě, že dítě nemá pojem o čase, ale zná a chápe denní rituály. Důležité je, že večer maminka přijde a dítě získává jistotu.
- krátkodobější nepřítomnost matky je možné dítěti vysvětlit ("Petříku, já hned přijdu, musím na chodbu pro brambory..") a nechat dítě klidně chvíli plakat a po příchodu k němu přijít a pochválit ho, třeba že plakal méně. Je normální a přirozené, že se děťátko postupně od maminky oddělí. Je na matce, aby si dítě zvyklo, že ona odchází a přichází, a když přijde, splní tím slib a nepříjemné skončí. Je vhodné, aby se dítě učilo, že každá životní situace, příjemná i nepříjemná, má svůj začátek, průběh a konec. V celém našem životě se střídají období lepší a horší, svět má určitý řád, který se střídá a plyne. Je vhodné právě toto v tomto období dětem přiblížit.

Režim a rituály v raném věku

- **verbální** a neverbální **komunikace** s dítětem – mluvit, vysvětlovat, vracet se k uplynulým obdobím (k období těhotenství, porodu, i po porodu)
- rituály při denní péči – každá situace má svůj začátek, průběh a konec
- fyzický kontakt je nezbytný
- důslednost, hranice ve výchově, jasnost a srozumitelnost v chování rodičů
- výše uvedeným se prohlubuje pocit jistoty a bezpečí a tím se upevňuje vztah dítě a matka/rodiče
- takto jsou uspokojovány potřeby dítěte a potřeby matky/rodičů
- důraz na individualitu dítěte – respektovat vlastní prostor dítěte
- dítě v péči další osoby

Raný věk – zákonitosti kojení

- nejpřirozenější výživa pro dítě, podporující vztah dítě a matka
- poslední doporučení WHO
„výlučné kojení do ukončeného 4. měsíce věku dítěte, a dále kojení s doplňkovou výživou do min. 2 let věku dítěte“

Odstavení kojení

- respektovat chování dítěte – děti se mohou samy odstavit od kojení, nejčastěji mezi 8.-10. měsícem věku
- z psychologického pohledu – odstavení kojení do 18. měsíce věku

Zákonitosti batolecího období

Batolecí období

trvá od 1. roku do 3. roku věku

Období dětského negativismu

začíná mezi 15. - 18. měsícem věku,
vrcholí mezi 3. – 4. rokem věku

Batolecí období

- batolecí období zahrnuje dobu od 1 do 3 let života dítěte
- charakteristickým znakem je osamostatňování a uvolňování z různých vazeb – expanze do širšího světa, to umožňuje rozvoj samostatné lokomoce
- dítě uplatňuje své motorické schopnosti dvěma základními způsoby –
  - A - ve smyslu **retence** – zadržování si něčeho co chce, setrvání někde nebo naopak
  - B - ve smyslu **eliminace** – tendence pustit, zahodit, opustit to, co už nechce nebo kde už nechce být
- důležitým vývojovým mezníkem tohoto období je schopnost **autoregulace** vyměšování, nácvik osobní čistoty
- rozvoj samostatné lokomoce umožňuje postupné pronikání do širšího prostoru a větší samostatnost v oblasti stimulace
- v závislosti na rozvoji symbolického myšlení se začíná objevovat schopnost anticipace budoucího dění, batole chce poznat pravidla, podle níž okolní svět funguje
- řeč je základním nástrojem sociálního přizpůsobení, velmi rychle se rozvíjí slovník dítěte

Batolecí období

- **socializace dítěte** – důležitým zdrojem vývojové dynamiky je rovnováha mezi potřebou emancipace, osamostatňování v nejrůznějších oblastech a potřebou stability, jistoty a bezpečí, jde o rozpor mezi potřebou emancipace a rizikem vzniku pocitů pochybnosti a studu – období dětského negativismu, což představuje pokus o samostatnost a vědomí sebe sama
- důležité jsou dva vývojové mezníky - schopnost **separace** od matky, odpoutání se ze symbiotické vazby s matkou a potřeba sebeprosazení, rozvoj **vlastní identity** dítěte – vytyčení aktuálních hranic vlastních možností a aktivit, které jsou dítěti povoleny
- identita batolete se projeví v jeho různém samostatném jednání, které je pro něj důkazem jeho kompetencí
- batole potřebuje potvrzovat vlastní hodnotu, být oceněno a chváleno
- potřebuje si osvojit základní normy chování na takové úrovni, aby chápalo, proč ho dospělí kárají a za svůj prohřešek se stydělo

Batoletčí období

- **nápodoba** chování i činností je v batoletčím období jedním z dostupných způsobů orientace a adaptace na prostředí
- specifickou variantou napodobování je **identifikace** – ztotožnění se s někým, potřeba být a chovat se jako on, souvisí s potřebou neztratit vazbu s citově významnou osobou
- vztahy s vrstevníky jsou málo diferenciované, ale začínají plnit významnou úlohu

Batolecí období

Motorické schopnosti:

- Chůze: samostatná chůze (12.m), strnule utíká (15.m), dobře běhá (21.m), chůze po špičkách (30.m)
- Chůze do schodů: leze nahoru (12.m), jde nahoru vedeno za jednu ruku, leze dolů (15.m), jde dolů vedeno za jednu ruku (18.m), jde nahoru i dolů s pomocí (21.m), jde nahoru i dolů samostatně (24.m), jde nahoru střídá nohy (30.m), jde dolů střídá nohy (36.m)
- Kopání do míče: na pokyn (24.m)
- Skákání: skáče sounož, seskočí z posledního schodu (24.m)

Zručnost a manipulace s předměty:

Kostky: věž ze 2 kostek (12.m), věž ze 7 kostek (24.m), věž z 10 kostek (30. – 36.m), staví vlak (21.m), staví most (36.m)

Obrácení stránek knihy: jen pomáhá (12.m), několik stránek (18.m), listuje (24. – 30.m)

Kreslení: spontánní (15.m), vertikální a kruhová čára (24.m), horizontální čára (30.m), obkresluje (36.m)

Batolecí období

Řeč:

Slovník: První slovo s významem (8.m), 6 slov (12m), 20 až 30 slov (18.m), 30 až 50 slov (21m), 200 až 300 slov (24m), 700 až 900 slov (36.m)

Věty: 3 až 4 slovné věty (24.m), věty z 8 až 9 slov (30.m) a souvětí (36.m)

Gramatický vývoj: užívá osobních zájmen (24.m), užívá minulého času a množného čísla (24. – 36.m)

Porozumění: splní 1 pokyn (13.m), splní několik pokynů (18. - 21.m), orientuje se na obličeji i těle (21. – 24.m), rozumí 2 až 3 předložkám (30. – 36.m)

Vědomosti: jméno, pohlaví, předměty (30. – 36.m)

Batolecí období

Sociální vývoj:

Komunikace: gesty vyjadřuje přání (12.m), řekne si slovy o jídlo (18m), opakuje slova na konci věty (18.m), sděluje zážitky (24.m), používá své jméno (24.m), doplňuje slova v říkankách (24.m), uvádí minulé zážitky (30.m), básničky, písničky (36.m)

Hra: napodobuje domácí práce (18.m), napodobivě pečuje o hračky (21.m), asociativní hra s druhými dětmi (36.m)

Udržování tělesné čistoty: oznámí potřebu, ne spolehlivá kontrola (24.m), samostatnost (36.m)

Batolecí období

Období dětského negativismu

- objevuje se mezi 15.-18. měsícem věku a trvá s různě dlouhými přestávkami do 3 až 4 let věku dítěte, kdy toto období vrcholí.
- principem dětského negativismu je oddělit se, separovat od maminky. Oproti první separační úzkosti, kdy má dítě strach, že k oddělení dojde, zde samo vyhledává situace, kdy může odejít, provést něco naschvál, zkrátka maminku vyzkoušet. Dítě se chce od maminky oddělit, chce si dělat věci po svém. Zkouší, jestli může nastavené hranice obejít a jestli to maminka ustojí. Vyžaduje pozornost a je mu jedno, jestli je pozitivní nebo negativní. Klasický příklad: „Nechci spát, tak já se budu vztekat a vztekat, až zmodrám. Dosáhnu toho, že mě vezmeš z postýlky a já nebudu muset spát.“

Batolecí období

Období dětského negativismu - pokračování

- je důležité vzniklé situaci rozumět. Dítě projevuje vlastní vůli vztekem, pláčem, dupe, lehne si na zem, atd. a to se prolíná se situacemi, kdy dítě nedokáže od maminky odejít ani na krok a stále se jí drží. Je fajn, když tyto projevy dítěte maminka, rodiče přijmou, rozumějí jim a zkrátka je vydrží.
- projeví-li se takové chování, měli by rodiče s dítětem zůstat, neodcházet, nevyhánět ho z místnosti a pokud to snese, vzít ho do náruče. Rodiče by měli na dítě mluvit co nejméně, jednoduše a klidně. Stačí např. říct : "Já ti rozumím, ale já ti nemůžu vyhovět, můžeš se zlobit, já počkám, až tě to přejde". Nebo říci: "Dobře, nelíbí se mi to, ale můžeš plakat, vykřič se". Dítě nesmí ubližovat sobě ani svému okolí, nemělo by být agresivní. Respektive by se mělo naučit pod vedením rodičů svoje negativní emoce účelně zvládat. Reagují-li rodiče klidně, dítě záhy zjistí, že si takto pozornost nezíská. Vhodné je, aby rodiče jednali stejně, aby do řešení takových situací vkládali určité stejné postoje, řešení a rituály.

Děkuji za pozornost

e-mail: jahnova.hana@fnbrno.cz

